

KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI TURİZM ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hüseyin ÇEKEN*

Taner DALGIN**

Levent KARADAĞ***

ÖZET

Küreselleşme, iletişimin küresel düzeyde ve hızlı akışını, ulusal pazarların dış ticarete serbestleşmesini, sermayenin serbestçe dolaşımını, tüm bunların sonucunda sınırları olmayan pazar kavramını ve uluslararası anlamda rekabeti beraberinde getiren kaçınılmaz bir süreçtir. Küreselleşmeyle birlikte çeşitli alanlarda ortaya çıkan değişimler birçok sektör gibi turizm sektörü üzerinde de olumlu ve olumsuz etkilere sahiptir. Uluslararası turizmi küreselleşmeden etkilenen edilgen bir süreç olarak değerlendirmektense, küreselleşme ile karşılıklı etkileşim içinde olan bir olgu olarak değerlendirmek daha doğudur. Çalışmada küreselleşme sürecinin uluslararası turizm üzerindeki çeşitli sosyal, ekonomik, politik ve hukuki etkileri incelenerek, küreselleşme ve uluslararası turizm arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Uluslararası turizm olgusunu incelemek ve iki kavram arasındaki ilişkiyi net şekilde ortaya koymak, iki kavramı daha iyi anlamak ve gelecekteki eğilimleri daha net görebilmek açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, uluslararası turizm, destinasyon, iş turizmi.

The Relationship Between Globalization and International Tourism

ABSTRACT

Globalization is the process by which the people of the world are unified into a single society and function together. Globalization is an obligatory process that drive fast developments in communication area and integration of national economies into the international economy through trade, foreign direct investment, capital flows and the spread of technology. Some changes that come with globalization process have some direct or indirect effect on tourism industry. International tourism must be evaluated as a phenomenon that has a continuous interaction with globalization process. This paper aims to scrutinize this interaction in social, economic, political and legal viewpoints. Examining international tourism and clarifying interaction with globalization and international tourism are important to a better understanding of globalization, international tourism and future trends.

Key Words: Globalization, international tourism, destination, business tourism.

GİRİŞ

20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın başlarında, içinde bulunduğumuz dünya, ekonomik, siyasi, hukuki ve sosyal yönde bir takım değişim ve dönüşümlere sahne olmuştur. Kökeni 400 yıl önceye kadar gitse de, 1960'lı

* Yrd. Doç. Dr., Muğla Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu.

** Öğr. Gör., Muğla Üniversitesi, Muğla Meslek Yüksekokulu.

*** Öğr. Gör., Muğla Üniversitesi, Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu.

Küreselleşme ve Uluslararası Turizm Arasındaki İlişki

yıllarda ortaya çıkan ve 1980'lerden itibaren sıkça kullanılmaya başlanan küreselleşme kavramı, tüm insanlığın yaşamını etkileyen bu değişim sürecini nitelendirmekte kullanılabilir en önemli olgudur (Çeken, 2004: 1). Bireyler, toplumlar, ülkeler ve ekonomiler arasındaki ilişkiler ve etkileşimler giderek yoğunlaşmaktadır. Buna bağlı olarak; üretim faktörleri (emek, sermaye, doğal kaynaklar), kültür, hukuk, eğitim, bilgi, siyaset, toplum ve teknoloji sınır ötesi bir nitelik kazanmaktadır (Çeken, Ökten ve Ateşoğlu, 2008: 80). Dünya genelinde insanları ve ülkeleri tüm bu alanlarda değişime iten ve değişime uyum sağlamaya zorlayan en temel etkenin küreselleşme olgusu olduğunu söyleyebiliriz.

Küreselleşmeyle birlikte, dünya genelinde; teknolojiye, iletişimde ve ulaşım sistemlerinde birtakım değişimler olmuştur. Bu değişimler birçok sektör gibi turizm sektörü üzerinde de olumlu ve olumsuz etkilere sahiptir. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği, iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler, ulaşım araçlarındaki hız, konfor, kapasite ve fiyat faktörlerindeki gelişmeler tüm sektörler de olduğu gibi uluslararası turizmin de gelişmesine büyük bir ivme kazandırmıştır. Bugün, dünya genelinde uluslararası turizm çok önemli bir konuma sahiptir. Turizm sektörü; bir yandan ülkeler için önemli bir gelir kaynağı olması, diğer yandan uluslararası ticaretin gelişmesi ve günümüz insanının yaşam felsefesinin, yaşam standartlarının yükselmesine paralel olarak seyahat etme eğiliminin artması ile önemli gelişmeler kaydetmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı küreselleşme sürecinin bir boyutu olarak değerlendirilebilecek olan uluslararası turizm olgusunu incelemek, iki kavram arasındaki ilişkiyi net şekilde ortaya koymak, küreselleşmenin uluslararası turizm üzerindeki etkilerini irdelemek ve gelecekteki eğilimleri daha net ortaya koymaktır.

1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI

Küreselleşme sürekli gelişen ve Dünyanın gelişimini şekillendiren çok boyutlu bir süreçtir. Küreselleşme kavramı bilimsel sınıflandırmada kabul gören modern terimlerden biridir. Küreselleşme kavramı çeşitli yazarlar tarafından farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bu tanımlardaki farklılıklar küreselleşmenin farklı bakış açılarına göre farklı yorumlanabilmesinden kaynaklanmaktadır. Küreselleşme günümüzde sadece ekonomik anlamda değil, aynı zamanda içinde bulunulan uluslararası sistemi tanımlayan bir kavram olarak da kullanılmaktadır (Bahar ve Sarı, 2006: 316). Örneğin Şaylan (1997: 10)'a göre Dünyanın bütünleşmiş tek bir pazar haline gelmesini ifade eden küreselleşme kapitalizmin bir sonucu ve gerekliliği olarak değerlendirilmelidir. Küreselleşme, yeni dünya düzeni, postmodernizm, yenileşme ve neo liberalizmi birbirinden ayrı düşünmemek gerekir. Çünkü söz konusu anlayış ve söylemler kapitalizm ile bağlantılıdır ve ancak kapitalizm bağlamında açıklanabilirler. Buna göre

küreselleşme kapitalizmin günümüzdeki boyutu ve görünümünü ifade etmektedir (Kızıılçelik, 2001: 15).

Küreselleşme kavramını olumlu ve olumsuz olarak ele alan iki temel görüş vardır. Olumlu görüşe göre küreselleşme çağdaşlaşma ve gelişme demektir; önüne geçilemeyecek ve üstelik de geçilmemesi gereken, daha doğrusu desteklenmesi gereken bir süreçtir. Küreselleşme süreci uluslararası ticareti ve yatırımları yaygınlaştıracak, ülkenin hızla büyümesi için önemli fırsatlar yaratacak ve dünya refahının artmasına katkı sağlayacaktır (Eroğlu ve Albeni, 2002: 19). Bu görüşte olanlara göre küreselleşmenin dünya genelindeki yararları şöyle sıralanabilir:

- Ekonomik açıdan küreselleşme dünya kaynaklarının en akılcı ve verimli biçimde kullanılmasına olanak vererek toplam dünya ticaretini ve gelişmeyi hızlandırmaktadır.

- Siyasal açıdan küreselleşme demokratikleşme sürecini hızlandırmaktadır. Batı'nın demokrasi ve insan haklarına dayanan temel değerleri küreselleşme aracılığıyla az gelişmiş ülkelere taşınmaktadır. İletişim alanındaki gelişmeler kamuoyunun her şeyden anında haberdar olmasını hızlandırdığı için demokrasiyi ve bireyin özgürlüğünü güçlendiren bir etki yaratmaktadır.

- Uluslararası düzen açısından dünyaya Batı düzeninin egemen olması, ideolojik kavgaların sona ermesi ve yeni dünya düzeninin sağlanmasına katkı sağlar.

Küreselleşmeye karşı çıkanların öne sürdüğü olumsuz görüşe göre ise küreselleşme emperyalizmin, neo-liberalizmin 21'inci yüzyıl başındaki adıdır (Farrel, 1999: 27). Boratav (1997: 25) küreselleşmeyi; uluslararası sermayenin çoğunlukla gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmış olması sebebiyle, aslında sömürünün çağdaş bir biçimi, hatta yeni adı olarak görmektedir. Bu görüşte olanların küreselleşmeyle ilgili ifade ettikleri olumsuzluklar şöyledir.

- Ekonomik açıdan küreselleşme, Batı'nın ekonomik düzeni olan kapitalizmin ulusal kalıba sığmadığı ve dünyaya yayılmak istediği durumdur. Amaç Batı'nın dünyadaki pazar payını maksimize etmektir. Bununla birlikte dünya genelinde gelir dağılımının bozulması, yoksulluğun artması ve çevre kirliliği gibi olumsuz unsurlar ortaya çıkmaktadır.

- Siyasal açıdan küreselleşme demokrasiyi getirememekte, batılı ülkeler bu kavramı az gelişmiş ülkelerin işlerine müdahale etmek ve bu ülkeleri zayıflatmak için kullanmaktadır.

- Uluslararası düzen açısından “yeni dünya düzeni” vadeden küreselleşme, çatışmaların artması, uluslararası terörün yaygınlık kazanması, göçmen olayının ciddi boyutlara ulaşması, yoksulluk, açlık, sefalet ve insan tacirliği gibi bir takım olumsuz sonuca ortam hazırlamaktadır.

Küreselleşme ve Uluslararası Turizm Arasındaki İlişki

Tarafsız bir bakış açısıyla küreselleşmeyi açıklamayı amaçlayan Hirst ve Thompson (1998: 26) küreselleşme kavramını dünya ölçeğinde ulusal kimliklerin, ekonomilerin ve sınırların çözüldüğü, sosyal hayatın büyük bölümünün küresel süreçler tarafından belirlendiği, tek bir küresel kültürün ortaya çıkması ve nihayetinde dünyanın tek bir mekan ve süreç olarak algılanması sonucunu doğuran eğilimler bütünü olarak tanımlamıştır. Küreselleşme, iletişimin küresel düzeyde ve hızlı akışını, ulusal pazarların dış ticarete serbestleşmesini, sermayenin serbestçe dolaşımını, tüm bunların sonucunda sınırları olmayan pazar kavramını ve uluslararası anlamda rekabeti beraberinde getiren kaçınılmaz bir süreçtir (Taptık ve Keleş, 1998: 27). Bütün bunlara bağlı olarak; ekonomi, kültür, hukuk, eğitim, siyaset ve teknoloji alanlarında sınırların ötesine taşan bir etkileşim süreci önem kazanmaktadır (Çeken ve diğ., 2008: 72). Bunlar içerisinde en önem taşıyanı ekonomik alandaki küreselleşme olgusudur. Öyle ki birçok ülkenin kendini küreselleşme olgusundan soyutlayamamasının temel sebepleri arasında ekonomik sebepler en ön sırada yer almaktadır.

Tüm bu tanımlardan hareketle genel bir tanım yaptığımızda küreselleşmeyi, üretim faktörlerinin uluslararasılaşması, ülkeler arası coğrafi sınırların kalkması, teknolojinin de etkisiyle uluslararası bilgi ve sermaye akışının hız kazanması, demokrasi ve insan haklarının yaygınlık kazanması gibi gelişmelerin etkisiyle kültürlerarası etkileşimin giderek arttığı dinamik bir süreç olarak tanımlayabiliriz. Küreselleşmenin bir çıktısı olarak görülen sürdürülebilir ekonomik kalkınma, yükselen yaşam standartları, teknolojik ve bilişsel ilerleme ülkelerin küreselleşme sürecine kayıtsız kalmasını engellemekte, küreselleşme sürecinin ivme kazanmasındaki temel dinamizmi oluşturmaktadır.

2. KÜRESELLEŞME SÜRECİNİ HIZLANDIRAN FAKTÖRLER

Küreselleşme sürecini hızlandıran ve günümüzde küreselleşmeyi bir olgu olarak karşımıza çıkaran, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanda birçok faktör mevcuttur. Küreselleşme sürecini daha iyi anlamamızı sağlayacak bu faktörler kısaca şöyle özetlenebilir (Çeken, 2003: 5):

- Uluslar arası sermaye akışı üzerindeki kısıtlamaların büyük ölçüde kaldırılması sonucunda, maksimum kar arayışındaki yatırımcıların sermaye hareketliliğini arttırması,
- Dış ticaretin serbestleştirilmesi, gümrük vergilerinin ve kotalarının kaldırılması sonucunda hedef pazarların uluslararası nitelik kazanması,
- Nitelikli insan gücünün daha serbest ve hareketli hale gelmesi,
- Sosyalist Doğu Blok'unun çökmesi ve ABD'nin Dünya'da en büyük ekonomik ve askeri gücü oluşturması sonucunda piyasa ekonomisine dayalı kapitalist sisteme geçişin hız kazanması,

- Medya araçlarının, iletişimin ve bilişimin gelişmesi ve dünya çapında enformasyon akışının hızlanması
- Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Birleşik Milletler (UN), Birleşik Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), Dünya Bankası (WB), Uluslararası Para Fonu (IMF), Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) vb. uluslararası kurumların organizasyonları ve çalışmaları
- Bilimsel araştırma faaliyetlerinin dünya çapında gelişimi, yaygınlaştırılması ve uygulanması,
- Sermaye faktörünün küreselleşirken, emek faktörünün yerleşmesi,
- Çokuluslu şirketlerin üretim ve pazarlama alanında Dünyanın farklı bölgelerinde faaliyet göstermeleri sonucunda küresel pazarların ortaya çıkması ve işgücü hareketliliğinin artması,
- İnsan haklarıyla ilgili uluslararası anlaşmaların imzalanması ve halkların büyük bir kısmının bu haklardan haberdar olması,
- Uluslar arası turizm hareketlerinin dünya genelinde yaygınlık kazanması,
- İşletmelerin üretim ve organizasyon yapılarında önemli değişikliklerin ortaya çıkması, faks, e-mail, internet ve uydu haberleşmesi gibi ileri teknoloji içeren telekomünikasyon hizmetlerinin işletmelerde kullanımının yaygınlık kazanması,
- Dünya genelinde kalkınma stratejisi olarak ithal ikamesinin yerine ihracatın teşviki politikasının benimsenmesi,
- Bölgeselleşme eğilimlerinin hız kazanması ve ulusal devlet anlayışının erozyona uğraması.

3. KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI TURİZM

Tarihsel olarak baktığımızda, turizm hareketi ilk başlarda toplumun sadece belirli bir kısmına hitap ederken, günümüzde küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla birlikte kentte yaşayanların büyük bir kısmının gelir düzeylerinin yükselmesi, sosyal güvenlik kapsamının genişlemesi, çalışma koşullarının iyileşmesi, teknolojiye gelişmelerle ulaşım araçlarının hızlı ve konforlu hale gelmesi ve haberleşme imkânlarının artması sonucunda geniş kitleleri ilgilendirmeye başlamıştır (Çeken, Karadağ ve Dalgın, 2007: 6). Bugün turizm; dünya barışını sağlaması, insanlar ve uluslararası ilişkiler alanında olumlu atmosfer yaratması, dış ödemeler dengesini iyileştirmesi istihdam ve bölgesel kalkınma gibi katkılarından dolayı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir (Gökdeniz, 2004: 30).

Küreselleşme ve Uluslararası Turizm Arasındaki İlişki

Her sektör üzerinde bariz etkileri gözlenen küreselleşme sürecinin turizm sektörü üzerinde de doğrudan yada dolaylı etkileri söz konusudur. Uluslararası ticaret kapsamına giren geleneksel hizmet faaliyetlerinin başında turizm gelmektedir. İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılda küreselleşme sürecinin de etkisiyle, ülkeler arasındaki coğrafi sınırların kalkması, uluslararası yatırımların yaygınlaşması, farklı kültürlere sahip milletlerin birbirlerini tanıması, dünyanın her yerinde geçerli ortak dillerin kullanılması ve ulaştırmada serbestleşme uluslararası turizmin hızla gelişmesinde itici güç olmuştur. Küreselleşmenin büyük hız kazandığı 1980 sonrası dönemde, hem uluslararası turist sayısında, hem uluslararası turizm gelirlerinde büyük artışlar olmuştur. Uluslar arası turist sayılarının ve turizm gelirlerinin yıllar itibarı ile gelişimine bakıldığında uluslararası turizmdeki gelişmeler ile küreselleşme düşüncesinin dünya gündemine girmesi arasında oldukça yakın bir ilişki olduğu gözlenmektedir.

Tablo 1: Uluslararası Turizm Hareketlerinin Yıllar İtibarı ile Gelişimi

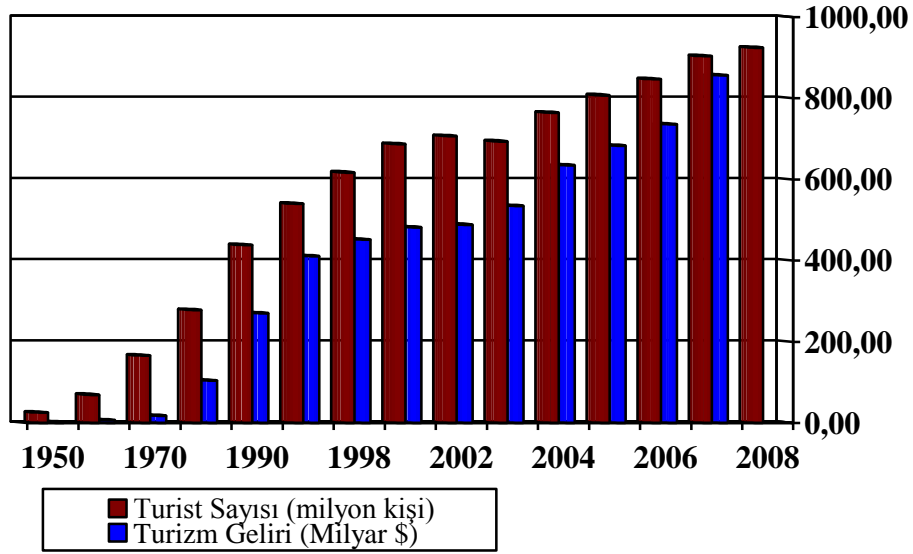
Yıllar	Turist Sayısı (Milyon Kişi)	Yıllık Ort. Artış Oranı (%)	Turizm Geliri (Milyar \$)
1950	25.3	-	2.1
1960	69.3	10.6	6.9
1970	165.8	9.1	17.9
1980	278.1	5.3	104.4
1990	437.8	4.7	270.2
1995	539.6	4.2	410.7
1998	616.7	3.0	451.4
2000	686.7	7.4	481.6
2002	706.5	3.0	488.2
2003	693.2	-0.2	534.6
2004	763.9	10.2	634.7
2005	806.8	5.5	682.7
2006	846.4	4.9	735.2
2007	903.2	6.6	855.9
2008	924.0	2.3	-

Kaynak: UNWTO, (2008), "Tourism Highlights", www.unwta.org.

Tablo 1’de görüldüğü gibi 2008 yılı itibarıyla, uluslararası turizm hareketlerine katılan kişi sayısı 924 milyon kişiye ulaşmıştır (UNWTO, 2008: 3). 1960 yılında dünya turist sayısının 69.3 milyon olduğu düşünülecek olursa, 48 yılda dünya turizm hareketlerinin yaklaşık 14 kat arttığı görülmektedir. 1960 yılında 69.3 milyon uluslar arası turizm hareketlerine katılan kişi sayısı 1980 yılında 278.1 milyon kişiye, 2000 yılında 686.7 milyon kişiye ve bu rakam 2008

yılında 924 milyon kişiye ulaşmıştır. Aynı şekilde 1960’de 6.9 milyar dolar olan turizm geliri 1990 yılında 270.2 milyar dolara, 2000 yılında 481.6 milyar dolara ve 2007 yılına gelindiğinde 856 milyar dolara ulaşmıştır (UNWTO, 2008: 3).

Şekil 1: Uluslararası Turizm Hareketlerinin Yıllar İtibarı ile Gelişimi



Kaynak: UNWTO, (2008), “Tourism Highlights”, www.unwta.org,

Şekil 1’de yer alan grafikte, uluslararası turist sayılarının ve uluslararası turizm gelirlerinin gelişimi yıllar itibarı ile karşılaştırılmıştır. Grafikte’de görüldüğü gibi uluslararası turizm gelirleri son yıllarda uluslararası turist sayısına oranla daha hızlı bir artış göstermiştir. Bu artış turizmin ekonomik cazibesinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Turizmin dünya ekonomisi içindeki yerine bakıldığında uluslararası turizmin küresel açıdan önemini daha iyi kavrayabiliriz. Tablo 2’ de görüldüğü gibi 2008 yılı itibarı ile turizm faaliyetlerinden doğrudan ve dolaylı olarak elde edilen ekonomik gelir 5890 milyar dolar ile dünya GSMH’nın %9.9’unu oluşturmaktadır. Ayrıca görünmeyen ihracat özelliği taşıyan turizm sektörü dünya ihracat gelirinin %12.2’sini oluşturmaktadır (WTTC, 2007: 8). Tablo 3’ de yer alan turizmin dünya istihdamı içindeki yerine ilişkin rakamlara değindiğimizde, 2008 yılında turizm sektöründe doğrudan istihdam edilen 80.7 milyon kişinin toplam istihdamın % 2.8’ini oluşturduğu görülmektedir. Bilindiği gibi turizm ve seyahat endüstrisi, dünyada en fazla iş sahası yaratan

Küreselleşme ve Uluslararası Turizm Arasındaki İlişki

sektörlerden biridir (Çeken, 2003: 122). Bu rakama turizmin diğer sektörlerle sağladığı istihdam katkısı da eklendiğinde 238.3 milyon kişiyle dünya istihdamına % 8.4 gibi büyük bir katkı sağladığı görülmektedir (WTTC, 2009: 6). Uluslararası turizm bugün dünya ülkelerinin %83'nün en önemli 5 sektöründen birisidir; en azından %38'nin döviz kazanmada temel kaynağıdır. Turizm gelirlerinin GSMH içindeki payı çeşitli gelişmiş ülkelerde %3 ile %10 arasındayken, küçük ada ülkelerinde %40'ı bulmaktadır (Handsuh, 2001: 27). Bu rakamlar turizmin işsizlik sorunu yaşayan ülkeler açısından ne kadar önemli olduğunu açık şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 2: Uluslararası Turizmin Dünya GSMH İçindeki Yeri

	2008	
	Milyar \$	Toplam İçindeki Pay
Turizm ve Seyahat Endüstrisinin doğrudan GSMH Etkisi	2008	3.4
Doğrudan ve dolaylı GSMH Etkisi	5890	9.9

Kaynak: WTTC, (2009), "Progress and Priorities 2008/09" www.wttc.org

Tablo 3 : Uluslararası Turizmin Dünya İstihdamı İçindeki Yeri

	2008	
	Milyon kişi	Toplam İçindeki Pay
Turizm ve Seyahat Endüstrisinin doğrudan İstihdam Etkisi	80749	2.8
Doğrudan ve dolaylı İstihdam Etkisi	238277	8.4

Kaynak: WTTC, (2009), "Progress and Priorities 2008/09", www.wttc.org

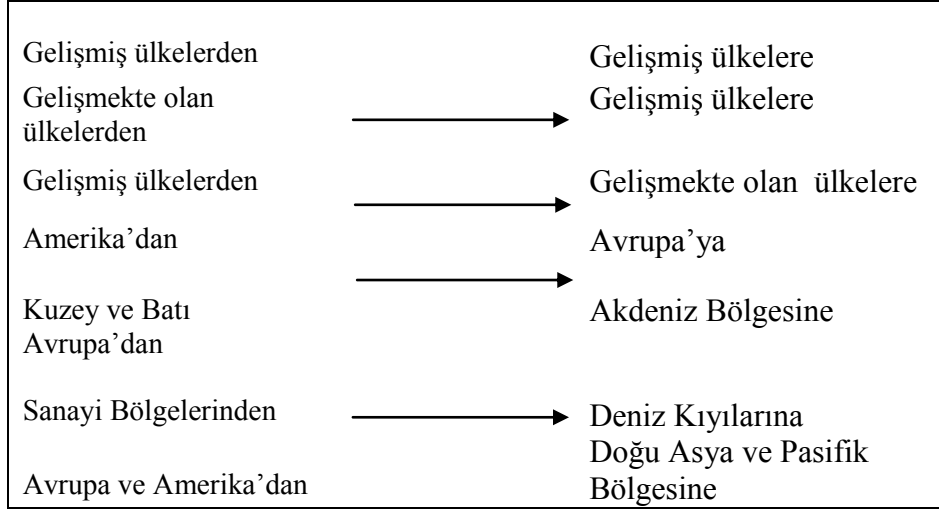
Küreselleşme ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasi sınır formalitelerini kaldırırken, turizm de kültürel sınırları ortadan kaldırmaktadır (Bahar ve Sarı, 2006: 318). Uluslararası düzeyde kazandığı dev boyutlarla turizm; yatırımları ve iş hacmini geliştiren, geniş istihdam alanları açan, sosyal ve kültürel hayatı etkileyen toplumsal ve insancıl fonksiyonları ile küreselleşme süreci içerisinde ele alınması gereken en önemli alanlardan birisidir (Bulut, 2000: 74). Uluslararası turizmi küreselleşmeden etkilenen edilgen bir süreç olarak değerlendirmektense, küreselleşme ile karşılıklı etkileşim içinde olan bir olgu

olarak değerlendirmek daha doğudur. Turizm özellikle uluslararası ortak bir yaşama biçiminin gelişmesine yardımcı olması bakımından çok önemli bir faaliyettir. Farklı kültürlerden insanların bir araya gelmesi ve kültürel etkileşimde bulunması en yoğun şekilde turizm faaliyetleri esnasında gerçekleşmektedir. Bu nedenle uluslararası turizm hareketlerini iyi analiz etmek oldukça önemlidir.

1947 yılında, ticaretin ülkeler arasında gelişmesi ile başlayan ve 1980 sonrasında kısa ve uzun vadeli sermayenin dünya piyasalarına entegre olmasıyla hız kazanan küreselleşme, Dünya'nın üç temel hizmet sektöründen biri olan turizm sektörünün de uluslararası boyutta ivme kazanmasına büyük katkı sağlamıştır (Bahar ve Sarı, 2006: 316). Küreselleşme sürecinden olumlu olarak etkilenen ve yoğunluk kazanan uluslararası turizm faaliyetleri aynı zamanda küreselleşme sürecini sürükleyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, turizm faaliyetlerinden elde edilecek gelirlerin dış ticaret açıklarını kapatmakta en önemli kalemlerden biri olarak değerlendiren Türkiye ve Çin gibi turizmin kalkınmada önemli rol oynadığı ülkeler destinasyonlarının uluslararası düzeyde talep görmesi için kendilerini mümkün olduğunca küresel dünyaya uyumlaştırma çabası içerisindedir. Öyle ki, Türkiye'nin uluslararası turizm gelirleri 2008 yılı rakamlarına göre toplam ihracatının %16.6'sına tekabül etmektedir (www.kultur.gov.tr). Bu ülkeler açısından turizm, hem küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan dış açıkların finanse edilmesinde bir araç, hem de küreselleşmek için zorlayıcı bir etkidir.

Daha önceleri dünya turizm piyasalarını büyük ölçüde elinde tutan, yönlendiren ve turizmden daha çok pay alan gelişmiş ülkelerdi. Ancak günümüzde küreselleşme sürecine bağlı olarak ulaşım araçlarındaki hız, konfor, kapasite ve fiyat faktörlerindeki gelişmeler, küresel seyahatin demokratikleşmesi, turizm yatırımlarındaki artışlar, finans ve banka sektörlerinin turizm endüstrisiyle bağlarının güçlenmesi, iletişim teknolojilerindeki yenilikler küresel anlamda ortaya çıkan gelişmeler, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin sahip oldukları farklı nitelikteki turistik arz kaynakları, gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmekte olan ülkelerin de uluslararası turizmden pay almasına neden olmuştur (Çeken, 2003: 16). Ayrıca kişi başına düşen gelirin ve boş zamanın artması, uluslararası barışın hız kazanması, son yıllarda Doğu Avrupa ülkelerinde güvenlik sorununun çözülmesi, insanların daha sağlıklı ve uzun ömürlü olma istekleri, tanıtma, reklam ve halkla ilişkiler faaliyetlerinin etkinliği, paket turlarla beraber kitle turizminin ortaya çıkması, toplumlarda tatil düşüncesinin yaygınlaşması, sınır formalitelerinin ve gümrük işlerinin azalması ve kolaylaşması uluslararası turizmin gelişmesine hız kazandırmıştır (Çeken, 2004: 10). Bu gelişmeler sayesinde uluslararası turizm trafiğinde şöyle bir akım şeması çıkmaktadır (Çeken, 2003: 121).

Tablo 4: Uluslararası Turizm Trafiği Akış Şeması



Kaynak: Çeken, Hüseyin. (2003), *Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi*, Değişim Yayınları, İstanbul. →

Küreselleşme sürecinin bir sonucu olarak sınır formalitelerinin azalması, bölgeler arasındaki insan hareketliliğini oldukça karmaşık bir hale getirir de, genel trendler Tablo 4'de görüldüğü gibi özetlenebilir. Gelecek dönemlerde uluslararası turizm hareketlerinin gelir seviyesi yüksek turizm pazarlarından, daha bakir turistik arz kaynaklarına sahip ve bu değerlerini tanıtabilen yeni destinasyonlara doğru olacağı öngörülmektedir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu bu ülkelerin turizmden gelecek dönemde yeterince fayda sağlayabilmeleri planlı bir yapılanmayı gerçekleştirilmelerine ve küresel bir pazarlama stratejisine sahip olmalarına bağlıdır. →

Küreselleşme sürecinin de etkisiyle bugün, standart ve fiyat avantajına sahip ürünlerin yerini, daha seçici olan tüketiciler için daha bireysel ve kaliteli ürünlerin aldığı, yenilik, çeşitlilik, marka imajı, hız ve müşteri memnuniyeti gibi kavramların önem kazandığı bir turizm sektörü şekillenmektedir. Ayrıca küreselleşme sonucunda ortaya çıkan, bilgisayarlı rezervasyon sistemleri, global dağıtım sistemleri, telekonferans, video broşürler, yönetim bilgi sistemleri, havalimanı elektronik bilgi sistemleri, dijital telefon şebekeleri, mobil iletişim cihazları, internet v.b. teknolojik imkanlar, tüketicilere daha fazla bilgi sunma imkanını turizm işletmelerine sağlamış, bunun sonucunda giderek artan bir biçimde talep ve tercih yapısı farklılaşmış ve rekabet düzeyi artmıştır (Bahar ve Sarı, 2006: 318). Küreselleşme sürecinin uluslararası turizm üzerindeki etkilerini aşağıdaki başlıklar altında daha detaylı bir şekilde açıklanabilir.

3.1. Sosyal Etkiler

Uluslararası turizm üzerinde etkili olan sosyal faktörler arasında küresel anlamda şekillenen moda, zevk, boş zaman kullanma alışkanlıkları, hayat tarzı, toplumsal değer yargıları, kültürel faaliyetler, alışveriş alışkanlıkları ve değişik ülkeleri tanıma arzusu gibi etkenler sayılabilir. Bugün, turizm faaliyetlerine katılmak küresel bir trend haline gelmiştir. İnsanlar tatillerini geçirecekleri destinasyonları seçerken bu küresel trendlere uygun hareket etmektedir. Bunun yanında, insanların satın alma davranışları da küresel bazda pazarlama faaliyetleri yardımıyla yönlendirilmektedir.

Küreselleşmenin beraberinde getirdiği kentsel yaşamın karmaşasından bunalan insanların, günlük hayatlarında uzaklaşmak için turizme katılması, küreselleşmenin uluslararası turizm üzerindeki dolaylı bir sosyal etkisidir. Kentsel yaşamın doğurduğu, monotonluk, insan ilişkilerindeki azalma, melankoli gibi sorunların çözümünü insanlar, kendilerine kısa süreliğine farklı bir çevrede yaşama imkanına sahip olabilecekleri, hatta kırsal hayat özlemlerini giderebilecekleri kitlesel ya da alternatif turizm faaliyetlerine katılmakta bulunmaktadır.

Küreselleşme süreci, insanların farklı kültürleri tanıma imkânını çoğaltmış ve kültürlerarası etkileşimi arttırmıştır. Bu süreç içerisinde insanların farklı kültürleri tanıma isteklerindeki artışa paralel olarak kültür turizminin önemi giderek artmaktadır. Fakat, zamanla farklı kültürlerin heterojenliğini kaybetme riski kültür turizminin geleceğini belirsizleştirmektedir. Çünkü süreç dünyayı tek kültürlü bir düzene doğru sürüklemektedir. Küresel çapta şekillenen sosyal etkenler, insanları turizme yönlendirmekle birlikte, sürekli değişim göstermektedir. Bu değişimin altında yatan sebeplerden birisi de turizm faaliyetleridir. İnsanlar turizm yoluyla gittikleri yerlerde kültür ve bilgi paylaşımına girmekte, hem kendileri kültürel ve entelektüel anlamda bir değişime uğramakta, hem de gittikleri bölgedeki yaşam tarzında bir takım değişikliklere sebep olmaktadır.

3.2. Ekonomik Etkiler

Sermaye piyasalarındaki gelişmelerin sonucunda işletmelerin uygun koşullarda finansman sağlayabilmeleri her sektörde olduğu gibi turizm sektöründeki yatırımların artmasında da önemli rol oynamıştır. Ayrıca, uluslararası firmaların birleşme faaliyetleri dünya çapında turizm endüstrisinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler gibi uluslar arası kuruluşlar ve Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi gibi uluslararası iş organizasyonları turizmi küresel bir endüstri yapmak konusunda büyük çaba sarf etmektedir (Pleumarom, 2001: 1). Bu tür gelişmeler uluslararası turizmin gelişimini hızlandırdığı gibi aynı zamanda turizmin dünya genelinde yayılmasını sağlamakta ve turizm arz potansiyeline sahip yeni yerleri turizme

Küreselleşme ve Uluslararası Turizm Arasındaki İlişki

kazandırmaktadır. Küresel anlamda turizm sektöründe faaliyet gösteren çokuluslu işletmeler, çeşitli teşviklerden yararlanarak birçok ülkede yatırım yapmakta ve turizm arzını çeşitlendirmektedir.

Tablo 5: Ziyaret Sebeplerine Göre Uluslararası Turist Varışları

Seyahat Amacı	Kişi Sayısı (milyon)					Pay (%)			Yıllık Ort. Değişim	
	1990	2000	2002	2003	2004	1990	2000	2004	90-00	00-04
Toplam	437.8	686.7	706.4	693.2	763.9	100	100	100	4.6	2.7
Eğl. & rekr.	243.5	351.5	356.3	349.8	383.1	55.6	51.2	50.1	3.7	2.2
İş & profes.	60.4	112.9	112.9	111.2	119.3	13.8	16.3	15.6	6.4	1.6
Sağ. din, ziy.	86.0	164.0	176.2	176.1	197.7	19.6	23.9	25.9	6.7	4.8
Belirsiz	48.0	59.0	61.0	56.1	63.8	11.0	8.6	8.3	-	-

Kaynak: UNWTO, (2008), "Tourism Highlights", www.unwto.org

Küreselleşme ile eş zamanlı olarak yoğunlaşan ekonomik faaliyetler ve yükselen gelir düzeyleri daha çok sayıda insanın turizm faaliyetlerine katılmasına olanak sağlamıştır. Bunun yanında, günümüzün küreselleşen dünyasında, şirketlerin giderek Dünyayı tek pazar olarak görme eğilimlerinin artması sonucunda iş seyahatlerine ve toplantılara gereksinim artmıştır (Çakıcı, 2006: 13). Tablo 5’de görüldüğü gibi iş amaçlı olarak yapılan seyahatler uluslararası turizm hacmini arttıran önemli kalemlerden biridir. Toplam turist varışları içinde eğlence, rekreasyon ve tatil amaçlı seyahatlerin payı azalma eğilimi gösterirken, iş ve diğer profesyonel amaçlı seyahatlerin payı 2000 yılında %16.3’e kadar çıkmıştır. 1990-2000 yılları arasında iş ve profesyonel amaçlı seyahat edenlerin yıllık ortalama artış oranı genel ortalamanın üstünde gerçekleşmiştir.

3.3. Politik ve Yasal Etkiler

Uluslararası turizmin gelişmesi, bir bakıma hükümetler arası iyi siyasi ilişkilerin geliştirilmesine bağlıdır. Hava taşımacılığı ve havayolu rotaları üzerine anlaşmalar, alınacak gümrük vergilerinin, vize uygulamalarının belirlenmesi doğrudan hükümetleri ilgilendiren ve uluslararası turizm faaliyetlerini etkileyen faktörlerdir. Hükümetler, uluslararası turizm yatırımlarına uygulanacak teşvikleri veya yasal zorunlulukları belirleyerek, uluslararası turizm yatırımlarını ülkeye çekmekte, dolayısıyla uluslararası turizm arz ve talebine kapıları açmakta, belirleyici rol oynarlar. Küreselleşme süreci ile birlikte, hükümetlerin politik ve yasal uygulamaları dış ilişkilerin ve dış ticaretin gelişmesine yönelik olmuştur. Çokuluslu işletmelerin sahip oldukları sermaye gücü ve ülke ekonomileri üzerindeki etkileri, onlara birçok ülkenin siyasetine ve yasalarına doğrudan yada dolaylı olarak müdahale etme imtiyazını kazandırmıştır.

Turizmin liberal bir özellik taşıması sebebiyle, uluslararası turizmin gelişmesi için dış turizm faaliyetlerini sınırlayıcı yasaların ve turizmin önündeki bürokratik, politik, askeri, ticari v.b. engellerin olmaması gerekmektedir (Bahar ve Kozak; 2005: 168). Küreselleşme süreci ile paralel olarak ülkeler arasında daha sıcak ilişkilerin gelişmesi ve bazı ülkeler arasında pasaport-vize işlemlerinin kaldırılması yada kolaylaştırılması uluslararası turizmdeki gelişimin önünü açan önemli bir etken olmuştur.

4. ULUSLARARASI TURİZMİN GELECEĞİNE YÖNELİK DEĞERLENDİRME

WTTC'nin (2009) yaptığı araştırma ve değerlendirmelere göre 21. yüzyılda turizm endüstrisi, Dünyanın en hızlı büyüyen ve en büyük endüstrisi olma yolundadır. Uluslararası seyahatlerde çeşitli formalitelerin kaldırılması ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin güçlenmesi ile uluslararası turizm büyüme hızını sürekli olarak arttırmaktadır. Seyahat alternatiflerinin gelişmesi ile birlikte uluslararası turizme katılanların sayısının günden güne artması beklenmektedir. Küreselleşme süreci ile birlikte, gelişmekte olan ülkelerde de diğer ülkelerde olduğu gibi önemli teknolojik gelişmeler ve monoton çalışma ortamından kaçış isteği ve artan boş zaman dış turizm aktivitelerini hızlandıracaktır (Yu, 1999: 354). Dünya Turizm Örgütü (DTÖ)'nün 2001'de yaptığı araştırma tahminine göre tablo 6'da görüldüğü gibi 2020 yılında yıllık 1.6 milyar kişi uluslararası turizme katılacak ve yıllık ortalama 2.2 trilyon dolardan daha fazla harcama yapacaktır (UNWTO, 2008: 6). Dünya Turizm Örgütü'nün 2020 yılına ait tahminlerinin yer aldığı tablo 6 incelendiğinde, 2020 yılında en çok turist çekecek bölgelerin başında Avrupa yer almaktadır. Dünya turizm örgütünün tahminlerine göre, 2010 yılında Avrupa'nın turizm sektöründen alacağı pay azalırken, D. Asya Pasifik bölgesinin pazar payının artması öngörülmektedir (UNWTO, 2008: 6). Ayrıca uluslararası turist varışlarının ulaşımdaki hızlı gelişmelere bağlı olarak gelecekte oransal olarak artması öngörülmektedir (UNWTO, 2008: 6).

Tablo 6: Gelecekte Bölgelere Göre Uluslararası Turist Varışları (Tahmini)

	Temel Yıl	Tahminler		Yıllık Büyüme Oranı %	Pazar Payı	
	1995	2010	2020	1995 - 2000	1995	2010
Toplam	565.4	1.0006.4	1.561.1	4.1	100	100
Afrika	20.2	47	77.3	5.5	3.6	5
Amerika	108.9	190.4	282.3	3.9	19.3	18.1
D.Asya Pasifik	81.4	195.2	397.2	6.5	14.1	25.4
Avrupa	338.4	527.3	717	3	59.8	45.9
Ortadoğu	12.4	35.9	68.5	7.1	2.2	4.4
Güney Asya	4.2	10.6	18.8	6.2	0.7	1.2
Bölgelerarası (a)	464.1	790.9	1183.3	3.8	82.1	75.8
Uzun Mesafe (b)	101.3	215.5	377.9	5.4	17.9	24.2

Kaynak: UNWTO, (2008), “Tourism Highlights”, www.unwta.org,

(a)Genel anlamda yakın bölgeler arası turist varışları, (b) Yakın bölgeler arası turist varışları dışındaki uzun mesafeli turist varışları

5. SONUÇ

Küreselleşme hareketleri ve yaşanan ekonomik değişimler sonucu, birçok yeni destinasyon turizm endüstrisi içindeki geleneksel destinasyonlara meydan okumaya başlamıştır. Turistik kaynakları aşırı kullanımdan dolayı çekiciliğini yitirmiş birçok destinasyonla kıyaslandığında, bu yeni destinasyonların yıpranmamış turistik kaynakları ile gelecekte turizm faaliyetlerinden daha fazla pay alması öngörülmektedir. Turizm arz potansiyelinin yüksek olduğu, yıpranmamış doğal, tarihi ve sosyo-kültürel çekiciliklere sahip ülkeler, kaynaklarını planlı ve koruma-kullanma ilkelerine bağlı kalarak kullanılmalı, bu turistik arz kaynaklarına ek olarak turizmde ürün çeşitliliğini sağlayacak alternatif turizm aktiviteleri geliştirilmelidir. Bu ülkeler, etkili uluslararası tanıtım ve imaj oluşturma çalışmaları yürüterek gelecekte, gelişen turizm sektöründen daha büyük bir pay alma olanağına sahip olacaktır.

Konu Türkiye açısından ele alındığında turizmin ekonomik boyutu karşımıza çıkmaktadır. Türkiye gibi gelişme yolunda olan ve turistik değerlere sahip olan ülkeler için turizm alanına yoğunlaşmak bir zorunluluk arz etmektedir. Çünkü, Türkiye’de yatırımların artması, işsizliğin azalması, kalkınma sürecinin hızlandırılması, bölgelerarası dengesizliğin azaltılması ve ödemeler dengesi sorununun giderilmesi büyük ölçüde turizm sektörünün gelişme düzeyine bağlıdır (Çeken, 2004: 10).

Küresel gelişmelerle birlikte turizmin 1980 yılından sonra birtakım teşvik yatırımlarla desteklenmesi sonucunda çok büyük gelişmeler gösterdiğini, kalkınmada lokomotif görevi üstlendiğini ve dış ticaret dengesinin

sağlanmasında en önemli kalem olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz (Bahar ve Sarı, 2006: 316). Türkiye son yıllarda gelen turist ve elde edilen turizm gelirleri açısından sürekli ve güçlü bir artış eğilimi göstermiştir. Daha önceleri (1980 öncesi) Türkiye, uluslararası turizm hareketlerinde bindelik bir paya sahipken bugün uluslararası turist varışları sıralamasında 2007 yılında 22.2 milyon kişiyle 9. sırada turizm gelirleri sıralamasında ise 18.5 milyar dolarla 10. sırada yer almıştır (UNWTO, 2008: 5). Fakat Türkiye'nin turizm de sahip olduğu pay turistik değerleri açısından değerlendirildiğinde olması gereken noktada değildir. Özellikle Türkiye'nin düşük fiyat stratejisi izleyerek çok sayıda turisti ülkeye çekme çabası, turizm gelirlerinin istenilen düzeyde olmamasına yol açmaktadır. Gelecekte, hedef pazarlara yönelik daha planlı pazarlama stratejilerinin oluşturulması ve alternatif turizm fırsatlarının değerlendirilmesi Türkiye'nin uluslar arası turizm pazarından daha yüksek bir pay almasına olumlu katkı sağlayacaktır.

6. KAYNAKÇA

- Bahar, Ozan. ve Kozak, Metin. (2005), *Küreselleşme Sürecinde Uluslar arası Turizm ve Rekabet Edebilirlik*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Bahar, Ozan. ve Sarı, Yaşar., (2006), “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Turizm Sektörüne Sağlanan Teşvikler”, *II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi*, 21.04.2006.
- Boratav, Korkut. (1997), “Ekonomi ve Küreselleşme” *Emperyalizmin Yeni Modeli Küreselleşme*, Kansu Işık (Ed) İmge Kitabevi, Ankara.
- Bulut, Erol. (2000), “Türk Turizminin Dünyadaki Yeri ve Dış Ödemeler Bilançosuna Etkisi”, *GUIIBF Dergi*, cilt: 2, Sayı: 3: 71-86.
- Çakıcı, Celil. (2006), *Toplantı Yönetimi*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Çeken, Hüseyin. (2003), *Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi*, Değişim Yayınları, İstanbul.
- Çeken, Hüseyin. (2004), “Küreselleşme Eğilimlerinin Uluslar Arası Turizm Hareketlerine Etkisi ve Türkiye”, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Bahar, Sayı: (12): 1-11.
- Çeken, Hüseyin., Karadağ, Levent. ve Dalgın, Taner., (2007), “Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye’ye Yönelik Teorik Bir Çalışma”, *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt:7, Sayı:(1): 1-14.
- Çeken, Hüseyin., Ateşoğlu, Levent., Dalgın, Taner. ve Karadağ, Levent. (2008), “Turizm Talebine Bağlı Olarak Uluslar Arası Turizm Hareketlerindeki Gelişmeler”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 26: 71-85.

Küreselleşme ve Uluslararası Turizm Arasındaki İlişki

- Çeken, Hüseyin., Ökten, Şevket., Ateşoğlu, Levent., (2008), “Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme Ve Yoksulluk”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2: 79-95.
- Eroğlu, Ömer. ve Albeni, Mesut. (2002), *Küreselleşme, Ekonomik Krizler ve Türkiye*, Bilim Kitabevi, Isparta.
- Farrel, Christopher. (1999), “The Growing Pains on Globalization” *Businessweek*, 26 April, p.27.
- Gökdeniz, Ayhan, (2004), “Otel İşletmeciliği Ders Teksiri” Balıkesir.
- Handszuh, Henry F. (2001), Quality of Tourism Development, *Symposium on Tourism Services*, WTO, 22–23 February, Geneva/Switzerland.
- Hirst, Paul. ve Thomson, Grahame., (1998), *Küreselleşme Sorguluyor* (Çev. Ç. Erdem, E. Yücel), Dost Yayınları, Ankara.
- Kızılcılık, Sezgin. (2001), *Küreselleşme ve Sosyal Bilimler*, Arı Kitabevi, Ankara.
- Pleumarom, Anita. (2001), “Tourism, Globalisation and Sustainable Development”, www.twinside.org.sg/06.02.2001.
- Şaylan, Gencay., (1999), “Küreselleşmenin Gelişimi” *Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme*, Derleyen: Işık Karasu, Güldiken Yayınları, Ankara.
- Taptık, Yılmaz. ve Keleş, Özgül. (1998), *Kalite Savaşları*, Kalder Yayınları, İstanbul.
- UNWTO, (2008), “Tourism Highlights”, www.unwta.org, (9 Haziran 2009)
- Yu, Larry. (1999), “The International Hospitality Business”, *Management and Operation*, The Haworth Pres Inc, London.
- WTTC, (2007) “Travel and Tourism Economic Research, London, United Kingdom.
- WTTC, (2009), “Progress and Priorities 2008/09”, www.wttc.org, (10.07. 2009) www.kultur.gov.tr, 12.10.2009.